

חינוך לחיים

פרשת תרומה

‘ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם’

לבריאת העולם מקדישה התורה 31 פסוקים בלבד בספר בראשית, מאידך בחומש שמות מקדישה התורה 450 פסוקים לבניית המשכן במדבר. לכאורה יש כאן חוסר מידתיות בולט לעין כל, מדוע את בריאת העולם הכולל את הקוסמוס כולו על יופיו וחכמתו האין סופית, מתארת התורה כה בקצרה, לעומת המשכן שאמנם היה המרכז הרוחני לעבודת ה' במדבר, אך ככלות הכל היה 'חד פעמי', כי אפילו בית המקדש הראשון והשני היו במידות שונות לגמרי. א"כ מדוע כל האריכות הגדולה בתיאור כל כלי על צורתו ומידותיו המדוייקים???

אתמהה!!

יותר מכך, הרי עם ישראל נשאר ארבעים שנה במדבר רק בעקבות חטא המרגלים, אך אם לא היו חוטאים היו נכנסים לארץ ישראל ללא עיכובים, או אז השימוש במשכן היה למספר ימים בלבד. אם כן מתעצמת השאלה מדוע התורה מרחיבה כ"כ ומפרטת לפרטי פרטים??

התשובה לכך נעוצה בפסוק שלנו: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' והשאלה הידועה הלא מן הראוי היה לכתוב 'ושכנתי בתוכו' ולא 'בתוכם' והתרוץ 'בתוכם' הכוונה בתוך ליבותיהם של ישראל, על בני ישראל ליצור את האקלים שיאפשר את השראת השכינה בתוך ליבו של כל יהודי ויהודי מעם ישראל.

הבורא פונה לאדם ואומר לו, אתה רוצה להכיר את עצמך? אתה רוצה לדעת מהי הדרך הבטוחה ביותר להצליח בחיים? איך להתחנך לחיים?? התבונן במשכן!!! בצורתו ובפרטיו. כי המשכן הוא מיניאטורה של האדם, אם תשכיל להבין כל פרט ופרט במשכן, תשכיל להבין את עצמך. התורה לא מתעכבת על תיאור העולם על כל נפלאותיו. התורה מתעכבת במה שאמור האדם לעשות עם עצמו, וכיצד עליו לבנות את המשכן שלו בתוכו. לדוגמה: חז"ל מלמדים אותנו את התכנים המסתתרים מאחורי כלי המשכן. שלושת הכלים הפנימיים במשכן היו המנורה, מזבח הזהב והשולחן. מה הם מרמזים? הם מרמזים על 3 דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. המנורה רומזת לתורה כמו שכת' 'כי נר מצווה ותורה אור'. המזבח רומז לעבודה, והשולחן שמסדרים עליו את לחם הפנים רומז לגמילות חסדים. וכן הם רומזים לשלושת האבות. השולחן רומז לאברהם עמוד החסד. המזבח רומז ליצחק שהיה עמוד העבודה שנעקד ע"ג המזבח, והמנורה רומזת ליעקב שהיה עמוד התורה 'איש תם יושב אהלים'.

נמשיך בעוד דוגמה: עמודי המשכן עשויים היו מעצי שיטים, ואמרו חז"ל (מובא בבעל הטורים כאן) מדוע דווקא עצי שיטים? כדי לכפר על שטות מעשה העגל, 'שיטים' רומז על השטות שבמעשה העגל. וצריך להבין וכי החטאים הנוראים של עגל הזהב מסתכמים במילה אחת 'שטות' וזהו? ועוד מה בכך שלעצים קוראים שיטים וכי השם של העץ יכול להיות תיקון וכפרה לחטאים כה קשים?

עוד אמרו חז"ל מהיכן היו לבני עצי שיטים? אלא בשעה שירד יעקב אבינו למצרים אמר לבניו שעתידים הם להיגאל מכאן, והקב"ה עתיד לומר להם שיעשו לו משכן מעצי שיטים, לכן עימדו כעת ונטעו ארזים, כדי שמתן שיאמר לכם יהא כבר מוכן.

עפ"ז ניתן להסביר את דברינו, שהרי למדנו שאין אדם חוטא אלא א"כ נכנסת בו רוח שטות, השוטה הוא האדם שאינו מתכנן את צעדיו, הוא צועד על סף תהום כשכל רוח קלה עלולה להפילו אל התהום, הוא לא מתכוון ליפול, אך מאחר וחיינו מתנהלים ללא תכנון, כשישיים לבו לסכנה, יהיה כבר מאוחר מידי. כשאדם מתבונן לאחר החטא מדוע עשה את מה שעשה, תתברר לו העובדה שעיקר הבעיה נעוצה בכך שקיבל החלטות ללא כל חשיבה והרהור לתוצאת מעשיו, הוא לא בחן את המניעים והדחפים המסתתרים מאחורי מעשיו, אלא הוא פעל אינסטינקטיבית לפי חשקו של אותו רגע. זוהי רוח השטות שעליה דיברו חז"ל השוטה מתאפיין בהנאת ההווה תוך התעלמות מוחלטת מהסבל והיסורים שנכונו לו מיד בסיום התענוג.

מי שרוצה לחזור בתשובה מהשטות צריך להתבונן בעצי השיטים שיש להם היסטוריה, אותם נטע ישראל סבא – יעקב אבינו מתוך הסתכלות ארוכת טווח המסמלת חיים שיש בהם תכנון וראיית העתיד. ובעצם יש כאן 2 מסרים מיעקב אבינו: א. כפי שאני צפיתי העתיד, כך אתם רגע לפני הנפילה בחטא חשבו על עתידכם, על התוצאות הקשות של ראיית ההווה. ב. עוצמה ועידוד – נטיעת הארזים בתוך התופת המצרית נועדה לתת להם כח לראות את העתיד גם בתוככי חשכת הגלות הקשה. במשך שנות השעבוד הביטו עם ישראל באותם ארזים, והם הזכירו להם תמיד, אל תביטו אל ההווה לבד, ההווה אכן חשוך הוא, אך סוף כל סוף הוא רק הווה, עוד יבוא יום ותצאו מכאן, אז תקחו עמכם אותנו אל המדבר ושם תקימו את משכן ה'.

זה מסר חזק לכל החוטאים – המהירות היא בעוכריכם. לו הייתם נעצרים ומתבוננים, החטא לא היה קורה. עצי השיטים מסמלים לאדם – חיה בתכנון!! כי סוף מעשה במחשב תחילה!! יעקב לימד אותנו שיהודי מנהל את חייו ע"י תכנון ומחשבה ולא מתוך הענות לדחפים. יהודי החי במבט ארוך טווח לא נופל לתהומות החטא.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(היא שיחתי)

חינוך לחיים

פרשת משפטים

כמה דברים חשובים בחינוך ניתן ללמוד מבניית הארון:

"ועשו ארון... אמתים וחצי אורכו וגו' - הארון והמנורה כנגד התורה והשולחן כנגד עשירות ולכן דווקא מידות הארון חצויות והשולחן שלמות לרמז שברוחניות ובלימוד לעולם ירגיש עצמו ככלי שאינו שלם ותמיד ישאף ליותר ולכן הוא נקרא "תלמיד חכם" כיוון שהוא תמיד בגדר תלמיד. הרוצה להתקדם. אבל השולחן כנגד הגשמיות ובזה צריך להסתפק במה שיש לו - "איזהו עשיר השמח בחלקו".

"מיקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת" - אומר האלשיך הקדוש שזה מלמד כיצד צריך לחנך את ילדינו. א- מיקשה תעשה- החינוך לא מעשה הרכבה וברגים שמעמיד תוך כמה דקות מבנה לתפארת אלא מעשה הקשה והדרכה אישית ועקבית. ב- משני קצות הכפורת, שהאב והאם ישתפו פעולה בחינוך כל אחד בתחומו בשיתוף פעולה.

"וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו" - מבואר שהארון היה זהב מבפנים וזהב מבחוץ, ובתוכו עץ. ושמעתי לרמז בזה, ישנם אנשים שמבחוץ מתנהגים למופת, ממש 'לב זהב', מגישים הם עזרה לכל הנצרך, אבל כאשר מגיעים לביתם, פתאום נעשים משהו אחר ושם אינם יודעים להטות שכם ולהגיש עזרה. דבר זה מגונה, כי אדרבה האדם נמדד דווקא לפי התנהגותו בבית, וכפי המובא בשם רבי חיים ויטאל זצ"ל שהמקום האמתי של תיקון המידות ועידונם הוא ביתו של האדם.

מאידיך ישנם אנשים שיודעים לעזור רק בבית, לנשותיהם ולבני ביתם, אך לאנשים בחוץ כאילו שכחו שיש מצות חסד. גם זה לא טוב, שהרי כל ישראל אחים, וצריך לעשות חסד עם כל בריה בעולם, גם אם אינו נמנה בדיוק עם בני משפחתו, או עם חוג קהילתו וכדומה. לכן אמר הפסוק "וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ", שכיון שהמידות הם קודמות לתורה והם ציפוי לארון הרומז על התורה, לומר שבשביל להיות בעל תורה, צריך להיות 'מצופה זהב טהור' שהם מידות טובות, גם 'מבית' כשהוא בביתו, וגם 'מבחוץ' כלפי אנשים אחרים. אמנם האמצע היה מעץ ולא מזהב טהור, לרמז שכל זה רק במידותיו יהיה זהב טהור, אך בעצמו יהא כמו עץ, שלא יהיה בעל גאווה, אלא יהא ענו ויאחז עצמו כעץ פשוט, ורק כך תוכל התורה להיתפס אצלו, כי התורה הולכת רק למי שמקטין את עצמו ומתנהג בענוותנות. וכן כתב החיד"א "הארון היה מצופה זהב מבית ומחוץ, כך תלמיד חכם שהוא כלי מחזיק התורה צריך שהיא תוכו כברו, ואף שיש חומר והוא בשר ודם, צריך להשתדל שהחומר יכלכל את הצורה שכמעט אינו ניכר חומר שבו, כמו הארון שבתוכו עץ ולא ניכר אלה הזהב המצפהו, כך התלמיד חכם על ידי מידות טובות וענוותנותו מבית ומחוץ כמעט מכסה את עצמותו".

"והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה וכו' ופניהם איש אל אחיו" - אדם מישראל צריך שיהיו בו שתי התכונות, "פורשי כנפים למעלה", שימריא אל על, שישאף למדרגות נעלות, ושיהיו פיו ולבו מכוונים לשמים, ויחד עם זה "ופניהם איש אל אחיו", שיראה את אחיו בצר לו ובמצוקתו, ושיהיה תמיד מוכן לעזור לו, שתי תכונות אלה אחת קשורה בחברתה.

"ועשית שנים כרובים" - הכרובים הם מלאכים קדושים ופניהם פני נערים". והקשה ר' מאיר שפירא זצ"ל מדוע פירש רש"י את הפס' "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים" - מלאכי חבלה?? ותירץ שבני הנוצר יכולים לגדול ולהיות מלאכים קדושים או מלאכי חבלה חלילה, תלוי היכן הם שוהים ומבלים!! אם הם על ארון הברית - אז יהיו למלאכים קדושים. ואם הם בחוצות... על אם הדרך... יהיו למלאכי חבלה.

ונוסיף - הרי משה רבינו אמר לבצלאל לעשות את הארון תחילה. אמר לו "ארון שאעשה - להיכן אכניסנו???" ענה לו משה שהוא צודק וכך צריך לעשות- משכן קודם!! מה הסבר הדו-שיח ביניהם?? משה רבינו הורה בתחילה לעשות את הארון כי באמת הוא החשוב ביותר - רמז לנצחיותו של ישראל. הלוחות והכרובים- רמז לנוער הטוב והנפלא שימשיך את שושלת הדורות בלימוד התורה וקיום המצוות ענה לו בצלאל - נכון שזה העיקר, אבל הכרובים צריכים בית, הילדים צריכים מסגרת!! כי בלי בית מתאים לצרכים לא יעזור מה שנייצר ונבנה. ומשה רבינו מודה בדבר ואומר שקודם צריך להכין ולהתאים את הבית- את מקום משכן הקדושה!! לכרובים היקרים - בנינו הזכים. הורים יקרים!! זכרו תמיד את שאלתו של בצלאל: "ארון שאעשה, להיכן אכניסנו???"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com